

Жизномірська Оксана

кандидат психологічних наук,

Тернопільський обласний комунальний інститут

післядипломної педагогічної освіти,

м. Тернопіль, Україна

o.ya.oksana@ukr.net

РОЗКРИТТЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЯ ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ ОСОБИСТОСТІ: ПСИХОЛОГІЧНІ ВИМІРИ СЬОГОДЕННЯ

***Анотація.** У статті розглядається сучасний стан освіти в умовах війни; творчі здібності та потенційні можливості учнів у реаліях сьогодення; аналіз наукових поглядів щодо формування творчого потенціалу особистості. Окреслено основні чинники формування творчого потенціалу та його розкриття у різних соціальних взаєминах.*

***Ключові слова:** війна, освітній процес, творчість, здібності, потенціал, педагог, учні, розкриття, психологія сьогодення.*

***Annotation.** The article examines the current state of education in wartime conditions; creative abilities and potential opportunities of students in today's realities; analysis of scientific views on the formation of the creative potential of an individual. The main factors of the formation of creative potential and its disclosure in various social relationships are outlined.*

***Key words:** war, educational process, creativity, abilities, potential, teacher, students, disclosure, psychology of today.*

Вступ. Війна та все різнобарв'я війни в нашій країні породжує багато суперечностей, питань, реплік, коментарів, думок, що спонукає до швидких, професійних дій і рішень кожного громадянина України. Під час війни

науковці, розробники вітчизняного та міжнародного рівня розпочали швидкий рух інновацій, практичних застосунків у різних галузях діяльності. Вважаємо, що ці позитивні зміни в технологіях освіти сприяють розвитку та розкриттю особистісних потенціалів молодшої людини.

Сучасний етап розвитку освіти в нашій державі характеризується пошуком нових підходів до змістового компонента та практики організації процесу, інноваційного мислення, позитивного сприймання, миттєвого реагування у різних складних ситуаціях війни. Як зазначено А. Галян, парадигмальне розмаїття освіти вказує, з одного боку, на поліпарадигмальність наукового знання, а з іншого – відкриває перспективи для виявлення можливостей становлення професійної ідентичності майбутнього фахівця на етапі засвоєння професійних компетентностей, прояву творчих здібностей [6, с. 21]. Сьогодні кожен українець має володіти особистісними якостями, професійними вміннями, навичками, проявляти творчі здібності, ентузіазм, мати натхнення до праці, бачити перспективи не лише свого розвитку, але й перспективу майбутньої, вільної та незалежної України.

Мета статті – розкриття творчих можливостей учнів в складних реаліях війни.

Результати дослідження. Проблема формування творчої особистості, пошук ефективних шляхів розкриття творчого потенціалу належить до універсальних проблем гуманістичної психології та зберігає свою актуальність на сучасному етапі розвитку суспільства. Саме розкриття творчого потенціалу важливе з точки зору життєвих цінностей, її психологічного здоров'я, сприяє процесу самоактуалізації.

Для одних дослідників творчість пов'язана з постановкою та вирішенням нових завдань або зі знаходженням нових способів вирішення уже актуальних проблем. Для інших - проблема творчої самореалізації особистості вивчається з точки зору її життєвого шляху. Представники гуманістичного та екзистенційно-феноменологічного підходів у творчості вбачали процес

творення, відкриття нового, вважали творчість глибинною потребою особистості в самореалізації.

Як зазначають сучасні дослідниці Ж. Воловодівська, Т. Докійчук, підтримуючи позицію А. Маслоу, щодо розуміння природи творчості - саме творчість поділяють на первинну, вторинну та інтегровану [2].

У їх розумінні творчість варто поєднувати із грою щасливих, радісних дітей [2].

О. Вознесенська, М. Сидоркіна зазначають, що креативність - це здатність відмовитися від стереотипних, звичних способів мислення, дії; здатність реагувати на навколишній світ; щиро, по-новому, несподівано, бути часом непередбачуваним для інших.

З наукового погляду цих учених, креативна особистість дорослого має певні переваги: дає змогу бути успішним у професійній діяльності; формальна логіка (причинно-наслідкові зв'язки); допомагає знаходити оригінальні рішення за будь-яких складних умов; потужний чинник розвитку особистості; сприяє виживанню у суперечливому світі [1, с. 16]. Вчені надали цікаві поради щодо розвитку креативності та відчуття радості творчості у професійній діяльності:

- 1) станьте знову «дитиною»;
- 2) використовуйте ігрові техніки;
- 3) освіжіть своє ставлення до творчості;
- 4) пишайтеся своїми творчими здобутками;
- 5) проведіть власне дослідження творчості;
- 6) читайте про творчість;
- 7) тренуйте власну креативність;
- 8) підживлюйте свою креативність;
- 9) знаходьте час, щоб побути в тиші та спокої;
- 10) фіксуйте свої творчі ідеї та здобутки;
- 11) винагороджуйте себе за креативність [1].

Якщо звертати увагу на особистість школяра у форматі творчих здібностей, то окремі науковці зазначали про різнохарактерність мислення:

оригінального, мобільного, гнучкого, аналітичного. Саме таке інноваційне мислення у поєднанні з творчістю молодшої людини спрямоване на вироблення в неї реалістичної «Я-концепції»; поваги до оточення; здатності до самоаналізу; толерантності до критики; наполегливості під час виконання завдання; незалежності в думках; упевненості у своїх силах, здібностях; внутрішньої мотивації; сміливості під час прийняття за ситуації невизначеності; здатності ризикувати власними досягненнями [8, с. 59].

Продовжуючи ці погляди варто розвивати творчу особистість, а також її практичні вміння та навички розумової праці, зокрема: планування діяльності та пошук раціональних шляхів для виконання завдань; критичного оцінювання отриманих результатів; лаконічного, закінченого, доступного, зрозумілого висловлювання своїх думок; обґрунтованого формулювання висновків; сприйняття та вирішення складних проблем; відчуття протиріччя; аналізування ситуації; побудови гіпотези; критичного мислення; установлення причинно-наслідкових зв'язків; виявлення прихованих залежностей і зв'язків [8].

Таким чином, розкриття творчих потенціалів молодшої людини може відбуватися різними способами (шляхами), насамперед особистість реалізує себе в навчальній, виховній, громадянській діяльності; згодом набувають чинності її цінності, пріоритети, установки, стереотипи, уявлення і вона себе проявляє в гуртковій діяльності. Саме гурткова робота для особистості дозволяє відчувати власне «Я», свою гідність, важливість, цінність у суспільстві, прагненні набути різних вмінь, позмагатися із різними практиками, набути досвіду та позитивно себе презентувати у різних соціальних взаємодіях.

Цілковитою мірою погоджуємося із зарубіжним психологом Д. Гілфордом, який займався проблемами людського інтелекту і виокремив дивергентне мислення для творчих особистостей. Змістове наповнення дивергентного мислення полягає у пошуку варіативності однієї ситуації. Дивергентний спосіб мислення є основним творчим мисленням, що характеризується такими особливостями, як швидкість, гнучкість, оригінальність, закінченість. З нашої точки зору, особистість учня та педагога зіштовхується з багатьма труднощами,

однак дорослі навчають молодих людей ретельно та цілеспрямовано застосовувати свої творчі вміння та креативність у різних складних ситуаціях війни.

Приєднуємось до тих науковців, які вважають, що в результаті співпраці педагога із сучасною молоддю яскраво проявляється творчий потенціал - це складна структура, яка включає систему культурологічних, професійно-педагогічних знань, широку загальнокультурну ерудицію, генетично задане обдарування, образне мислення, гуманітарний світогляд, здатність моделювати різноманітні способи творчої діяльності та емоційну культуру. Не варто залишати поза увагою творчу діяльність як сферу реалізації творчого потенціалу та творчий продукт як результат даної реалізації з характеристиками їх основних критеріїв.

До внутрішніх чинників, що впливають на формування і реалізацію творчого потенціалу особистості, належать: природні передумови (задатки, загальна обдарованість); досвід (знання, вміння, навички); характерологічні особливості (самостійність, ініціативність, вольові якості тощо); мотиваційні показники (цілепокладання, самопрограмування, саморегуляція).

При цьому відзначено провідну роль характерологічних якостей, що виконують функцію засобів впливу відносно природних обдарувань, допомагаючи перетворенню останніх у творчу діяльність.

До педагогічних умов, за якими відбувається процес формування творчого потенціалу учнів можна віднести:

- актуалізацію творчого потенціалу учнів у процесі вивчення навчальних дисциплін;
- організацію креативно-діалогового навчання, спрямованого на формування творчого потенціалу учнів;
- педагогічно доцільне насичення процесу фахової підготовки спеціаліста інноваційними технологіями;

- стимулювання активності майбутнього вчителя технологій щодо вияву набутих умінь і навичок творчої роботи в процесі педагогічної практики [3; 5; 7; 8; 9].

Висновки. Таким чином, сучасна особистість у часи війни доволі швидко має інтелектуально розвиватися, дорослішати, бути вмотивованою до праці, прагнути себе розкривати (потенціали, можливості, бажання), творчо працювати над власними розробками і винаходами, виробляти власну стратегію життя та професійного розвитку.

Список використаних джерел

1. Вознесенська О. Л., Сидоркіна М. Ю. Творча взаємодія з дитиною: Методичні рекомендації. - Київ : Міленіум, 2009. 66 с.

2. Воловодівська Ж., Докійчук Т. Робота з обдарованими дітьми. Профілактика стресів, розумового та емоційного перевантаження. *Психолог.* Червень 2011. № 22-23. С. 15 - 28.

3. Діти та війна: навчання технік зцілення. Інститут соціальної та політичної психології НАПН України / за ред. Чепелевою Н. В., Горностая П. П., Глузмана С. Ф та ін. «Карітас», Канадсько-українська фундація, 2016. 95 с.

4. Коли світ на межі змін: стратегії адаптації. Психологічна підтримка вчителів та дітей у часи війни. Громадська організація «GoGlobal» спільно з Центром «Розвиток КСВ» та експертною платформою Career Hub у рамках програми «Мріємо та діємо». - Київ, 2023. 50 с.

5. Обдарована дитина. Психолого-педагогічний супровід / упоряд. Ж. Сташко. - Київ : Шкільний світ, 2013. 104 с.

6. Психологічні вектори розвитку гуманітарної освіти в умовах євроінтеграції освітнього простору: результати і перспективи дослідження: *матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Дрогобич, 4-5 жовтня 2019р.* / за заг. ред. проф. І. М. Галяна. - Дрогобич : ДДПУ імені І. Франка, 2019. С. 21 - 23.

7. Соціально-педагогічна та психологічна допомога сім'ям зі дітьми в період військового конфлікту: навчально-методичний посібник. - Київ : «Україна», 2015. 176 с.

8. Черновол-Ткаченко Р. І. Школа розвитку обдарувань. Частина 1. Харків : «Основа», 2019. 112 с.

9. Як організувати роботу з учнями і їх психологічну підтримку в умовах війни. Рекомендації Державної служби якості освіти. *Директор школи*. 2022. Березень, квітень. № 3-4. С. 108 - 110.